

технічних засобів оцінки та подання криміналістичної інформації у правоохоронній діяльності [3, с. 56].

Застосування криміналістичної техніки у практиці правоохоронних органів є об'єктивним процесом підвищення ефективності розкриття та розслідування злочинів.

Отже, можемо зазначити, що криміналістична техніка відіграє одну з вирішальних ролей в боротьбі зі злочинністю. За допомогою застосування сучасних спеціальних знань і навичок забезпечуються дотримання конституційних прав і свобод людини і громадянина. Чим зумовлюється зміст і спрямованість діяльності нашої держави.

Список використаних джерел:

1. Денисюк С. Ф. Розвиток криміналістичної техніки та її вплив на криміналістику / С. Ф. Денисюк // Форум права. – 2011. – № 1. – С. 250–255 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.nbuv.gov.ua/e-journals/FP/2011-1/11dcfvnk.pdf>.
2. Аверьянова Т. В., Белкин Р. С., Корухов Ю. Г., Россинская Е. Р. Криминалистика: Учебник для вузов / Под ред. заслуженного деятеля науки Российской Федерации, профессора Р. С. Белкина. – М.: Издательство НОРМА (Издательская группа НОРМА–ИНФРА • М), 2001. – 990 с.
3. Салтевський М. В. Криміналістика (у сучасному викладі): підручник / Салтевський М. В. - К.: Кондор, 2004 - 588 с.
4. Сабадаш В. П. Криміналістика [текст] : навч. посіб./ В. П. Сабадаш, М. О. Ларкін – К. : «Центр учбової літератури», 2013. – 228 с.
5. Криміналістика: Підручник / Кол. авт.: В. Ю. Шепітько, В. О. Коновалова, В. А. Журавель та ін. / За ред. проф. В. Ю. Шепітька. — 4-е вид., перероб. і доп. — Х.: Право, 2008. — 464 с.

Бідняк Г.С.

старший викладач кафедри криміналістики,
судової медицини та психіатрії
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

**ОКРЕМІ АСПЕКТИ ВИКОРИСТАННЯ ВИСНОВОКУ ЕКСПЕРТА
ПРИ РОЗСЛІДУВАННІ ШАХРАЙСТВ**

Використання спеціальних знань у різних формах значно розширює пізнавальні можливості органів досудового розслідування та суду, дозволяє використовувати новітні науково-технічні засоби під час протидії корупції на сучасному етапі. Однією з таких форм є проведення судової експертизи, оформлене у вигляді висновка експерта.

Взагалі, висновок експерта - це докладний опис проведених експертом досліджень та зроблені за їх результатами висновки, обґрунтовані відповіді на запитання, поставлені особою, яка залучила експерта, або слідчим суддею чи судом, що доручив проведення експертизи. Для того, щоб

висновок експерта набув статусу доказу та мав безсумнівне походження його змісту необхідно приділити достатньо уваги. Відповідно до науково-криміналістичної літератури структура висновку експерта наступна: вступна частина; дослідна частина; синтезуюча частина; підсумки; додатки (таблиці, малюнки, тощо).

Аналіз судово-слідчої практики та анкетування працівників практичних підрозділів ОВС свідчать про те, що в більшості випадків слідчий та суддя не заглиблюються в дослідну та синтезуючу частини висновку. Непоодинокі випадки коли спочатку вивчаються підсумки, їх відповідність поставленим питанням та іншим доказам у провадженні, потім наявність необхідних реквізитів та дотримання інших процесуальних вимог. Такі факти були відмічені у категорійних висновках і, навпаки, прямо протилежні у імовірних висновках та висновках «не представляється можливим». Тобто слідчий вивчає дослідну частину.

Також, було встановлено, що під час призначення ідентифікаційних експертиз в 90% випадків слідчих цікавлять підсумки проведеного дослідження. У випадку призначення діагностичних та класифікаційних експертиз 83% співробітників слідчих підрозділів наголошують на значенні одержаної інформації для організації розслідування дослідної частини.

Безперечно, слідчий оцінює висновок експерта для того, щоб мати доказове значення, орієнтовне чи пошукове. Проте він не має відповідного обсягу знань, достатніх для оцінки правильності та якості проведених досліджень, застосованих методів тощо. З цього приводу Н.І. Клименко наголошує, що висновок експерта може мати вирішальне значення для розкриття злочину на початковому етапі розслідування, проте коли будуть отримані прямі докази, висновок експерта втрачає цінність і враховується тільки поряд із іншими доказами [2, с. 162].

Структура висновку експерта визначає його зміст, який відображений у КПК України та підзаконних нормативно-правових актах наступним чином: коли, де, ким (ім'я, освіта, спеціальність, свідоцтво про присвоєння кваліфікації судового експерта, стаж експертної роботи, науковий ступінь, вчене звання, посада експерта) та на якій підставі була проведена експертиза; місце і час проведення експертизи; хто був присутній при проведенні експертизи; перелік питань, що були поставлені експертіві; опис отриманих експертом матеріалів та які матеріали були використані експертом; докладний опис проведених досліджень, у тому числі методи, застосовані у дослідженні, отримані результати та їх експертна оцінка; обґрунтовані відповіді на кожне поставлене питання [3, с. 56].

Однак слід звернути увагу на одне з найбільш дискусійних питань, яке зустрічається в експертно-слідчій практиці при розслідуванні шахрайств: на повноту інформації, яка викладена у висновку експерта. Враховуючи, що серед шахраїв зустрічаються особи з високим інтелектуальним рівнем розвитку, а інформація, що міститься у дослідній частині висновку експерта

має специфічний характер, то може бути використана ними у подальших злочинних цілях.

Згідно з загальними вимогами до викладення дослідної частини і з метою обґрунтування кінцевих висновків, як відмічає С.П.Лапта, експерт повинен ретельно описати хід і результати дослідження, тобто по суті – спосіб виготовлення обмежених або заборонених до обороту об'єктів [5, с.40]. Ми приєднуємося до думки науковця та вважаємо доцільним складати один із екземплярів висновку у скороченому вигляді, який буде надаватися стороні-замовнику експертизи. Другий екземпляр повинен складатися у розгорнутому вигляді, де в дослідній частині докладно викладені всі процеси, методи дослідження, ознаки, на яких ґрунтується висновок. Повний екземпляр повинен зберігатися в архіві експертної установи, де з ним може ознайомитися слідчий у разі потреби.

Повністю погоджуємося з позицією І.В.Пирога, який аргументовано звертає увагу на консультаційну форму використання спеціальних знань [4, с. 34]. Роз'яснення експертом окремих частин дослідження дозволить слідчому отримати необхідну інформацію, уточнити окремі пункти або розширити їх. Як показали результати опитування слідчих та експертів в Дніпропетровській області у 79% консультації використовувалось ними в наступних випадках: перед призначенням експертизи, в процесі її виконання, при підготовці додаткових матеріалів, тощо.

Ще одним аргументом на користь скороченого варіанту висновку експерта є особова справа, котра оформлюється при проведенні експертиз в державних експертних установах на кожний висновок експерта. Відповідно до практики цих установ вона комплектується наступними документами: облікова картка (де містяться дані про експерта, термін виконання експертизи, вид експертизи, тощо), копія постанови про призначення експертизи (відношення або заяви), опис об'єктів та речових доказів, договір на проведення досліджень (випробувань), протокол проведення дослідження, копія висновку експертизи (копія супровідного листа, копія рахунку за проведені дослідження), дані первинних спостережень, лист переговорів з ініціаторами по проведенню досліджень (випробувань) та інші документи при необхідності. Ці матеріали також зберігаються в архіві експертної установи.

Окрім того, кримінальним процесуальним законодавством передбачено, що кожна сторона має право звернутися до суду з клопотанням про виклик експерта для допиту під час судового розгляду для роз'яснення чи доповнення його висновку. Також суд має право призначити одночасний допит двох експертів для з'ясування причин розбіжностей у висновках. Тобто, можна допитувати експертів, залучених для проведення експертизи, як стороною захисту, так і обвинувачення. Крім того, сторони кримінального провадження мають можливість надавати відомості стосовно допитуваного

експерта, що дає можливість суду та сторонам кримінального провадження об'єктивно оцінити надані висновки та кваліфікацію експертів.

Непоодинокі випадки, коли слідчий сам робить певний умовивід завдяки наявним ознакам, що видимі неозброєним оком. Та без оцінки експерта, його наукового тлумачення на основі спеціальних пізнань вони не можуть бути обґрунтовані і виконувати роль доказу. Безперечно, нове знання у висновку експерта одержується за рахунок логічної обробки вихідних даних (стан об'єктів, їх ознаки за кількісними та якісними показниками, тощо) і являється опосередкованим знанням.

Таким чином, існує ряд проблемних питань використання висновку експерта при розслідуванні шахрайств. Окрім того, що в кримінально-процесуальному законодавстві чітко не визначено їх окремі аспекти, звертаємо увагу на застосовування слідчими та судом процесуальних та непроцесуальних форм використання спеціальних знань, таких як консультаційна допомога, допит експерта, присутність при проведенні експертизи та ін., що допоможе зробити правильну оцінку висновку експерта та використати його як джерело доказів.

Список використаних джерел:

1. Інструкція про призначення та проведення судових експертиз, затверджена наказом Міністерства юстиції України № 53/5 від 08.10.1998 р. (у редакції наказу Міністерства юстиції України № 1950/5 від 26.12.2012 р.), зареєстрована в Міністерстві юстиції України 02.01.2013 р. за № 1/22533.

2. Клименко Н.І. Судова експертологія: курс лекцій: навч. посіб. для студ. юрид. спец. вищ. навч. закл./ Н.І. Клименко – К.: Видавничий Дім «Ін Юре», 2007. – 528 с.

3. Кримінальний процесуальний кодекс України. Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України у зв'язку з прийняттям Кримінального процесуального кодексу України». – Х. Одісей, 2012. – 360 с.

4. Пиріг І.В. Теоретичні основи експертної діяльності органів внутрішніх справ: монограф./ І.В. Пиріг – Дніпропетровськ: Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ; Ліра ЛТД, 2011. – 312 с.

5. Лапта С.П. Правові та наукові основи використання судових експертиз при розслідуванні злочинів.: дисер./ Сергій Павлович Лапта – Х., 2006. – 234 с.

6. Про судову експертизу: Закон України від 25 лютого 1994 року № 4038-ХІІ // ВВР України. – 1994. – № 28, зі змінами, внесеними згідно із Законами N 4652-VI (4652-17) від 13.04.2012, ВВР, 2013, N 21, ст.208 N 4711-VI (4711-17) від 17.05.2012, ВВР, 2013, N 14, ст.89 [Електр. ресурс]. – Режим доступу: // <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/4038-12>

7. Ревака В.М. Форми використання спеціальних пізнань в досудовому провадженні: дисер./ Віктор Миколайович Ревака – Х., 2006. – 202 с.